

DENİZ ÇALIŞANLARINA ÖDENECEK KIDEM TAZMİNATI VE HESAPLANMASI

Ali TEZEL*

I-Giriş

Ülkemizde hizmet akdiyle çalışanların, çalışma ilişkilerini düzenleyen üç ana Kanun bulunmaktadır. Bunlardan ilki 4857 sayılı İş Kanunu, ikincisi 5953 sayılı Basın-İş Kanunu ve son olarak da 854 sayılı Deniz-İş Kanunu'dur. Her bir çalışma ilişkisini düzenleyen bu Kanunlarda kıdem tazminatı ödenmesi ve hesaplanması farklılık arz etmektedir.

Bu yazımda 854 sayılı Deniz-İş Kanunu gereğince kimlere, hangi hallerde ve hangi süre içinde hangi tutarda kıdem tazminatı ödenmesi gerektiği açıklanmıştır.

II-Deniz-İş Kanunu Uygulama Alanı

854 Sayılı Kanuna göre; gemilerden başka, sandal, mavna, şat, salapurya gibi olanlar da (gemi) sayılır. Bu yerlerde çalışanlar da gemi adamlarıdır.

1-Kimler gemi adamlarıdır?

Gemi adamlarının iş ilişkileri 854 Sayılı Deniz-İş Kanunu kapsamında düzenlenmektedir. Bu Kanun, TBMM'ce 20/04/1967 tarihinde kabul edilmiş ve 29.04.1967 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

*Denizlerde, göllerde ve akarsularda Türk Bayrağını taşıyan ve 100 ve daha yukarı grostonilatoluk gemilerde bir hizmet akti ile çalışanlara gemiadamı denilmektedir.

*Ancak, geminin grostonilatosu 100'den az olduğu takdirde, aynı işverene ait gemilerin toplam grostonilatosa bakılır ve toplamı 100'den fazla ise yine bu gemilerde çalışanlara ve çalıştıranlara Deniz-İş Kanunu uygulanır.

*Veya geminin grostonilatosu 100 değil, aynı işverene ait gemilerin toplam

* Sosyal Güvenlik Kurumu Başmüfettişi

grostonilatosu da 100'den az ama aynı işveren 5'den fazla gemiadamı çalıştırıyorsa yine Deniz-İş Kanunu uygulanır.

Buna göre; bir hizmet aktine dayanarak gemide çalışan kaptan, zabıt ve tayfalarla diğer kimselere "**gemiadamı**" denilmektedir.

2-Yabancı uyruklu gemiadamları ve Deniz-İş Kanunu

854 Sayılı Deniz-İş Kanunu, karşılıklık (mütekabiliyet) esaslarına göre Türk gemiadamlarına aynı mahiyette haklar tanıyan devletlerin uyruğunda olup bu kanun kapsamına giren Türk gemilerinde çalışan yabancı uyruklu gemiadamlarına Deniz-İş Kanunu uygulanmaktadır.

3-Kimler işveren ve işveren vekilidir?

Kanun'un 2 inci maddesine göre tanımlar aşağıdaki gibidir.

İşveren; Gemi sahibine veya kendisinin olmayan bir gemiyi kendi adına ve hesabına işleten kimseye "işveren" denir.

Kaptan; Gemiyi sevk ve idare eden kimseye veya zorunlu sebeplerle görevi başında bulunmaması halinde ona vekalet eden kimseye "kaptan" denir.

İşveren Vekili; Kaptan veya işveren adına ve hesabına harekete yetkili olan kimseye "işveren vekili" denir ve işveren vekilinin bu sıfatla gemiadamlarına karşı muamele ve taahhüt-

lerinden doğrudan doğruya işveren sorumlu olup bu kişilerin verdiği emir ve talimatları işveren vermiş sayılır.

Yargıtay'ın bir kararında (**Y 9 HD. E. 2004/29253, K. 2005/19074, T. 23.05.2005**), Deniz İş Kanununa göre, gemi kaptanının işveren vekili olup bu sıfatla gemi adamlarına karşı muamele ve taahhütlerinden doğrudan doğruya işveren sorumlu olduğu, gemi kaptanının, davacıyı iki maaş ücreti tutarında ikramiye ödenmesi ile ödüllendirmiş ve ödenmesi için işverene yazı gönderdiği, ayrıca, ek görev olarak yaptığı iş için uygun görülecek ücretin ödenmesini de işverenden istediği ve gemi kaptanının yazdığı bu yazıların işvereni bağlayacağı ve gemi adamı için talep etme hakkı sağladığına hükmetmiştir.

III-Gemiyadamlarının Kıdem Süresinin Hesabı

Gemiyadamının kıdem tazminatına esas kıdemi, hizmet akdinin devam etmiş veya fasilalarla yeniden akdedilmiş olmasına bakılmaksızın aynı işverenin bir veya değişik gemilerinde çalıştıkları süreler göz önüne alınarak hesaplanır.

Burada bahsedilen işveren gerçek veya tüzel kişi veya kişilerdir.

1-Kıdem süresinin başlangıcı

Gemiyadamının kıdemine esas başlangıcı işçinin işine başladığı gün olup, hizmet akdinin imzalandığı tarih ile

gemiadamının işe başlama tarihi arasında farklılık var ise hizmet akdinin imzalandığı tarih değil, fiilen işe başlanıldığı tarih esas alınmalıdır.

Ancak, sözleşmede tarih belirtilmemiş ise işçinin, işverenin emir ve talimatını beklediği süre de kıdem süresinden sayılacaktır.

2-Kıdem süresinin sonu

Gemiadamı 854 Sayılı Deniz-İş Kanunu'ndaki bildirim sürelerine uyup, diğer tarafa iş akdini yazılı süre sonunda sona erdireceklerini bildirmişler ve bu süre boyunca akit devam etmiş ise kıdem sonu sürenin bitim tarihidir.

İşçinin ölümü halinde süre, ölüm ile tamamlanmış olacaktır.

Hizmet aktinin feshinde fesih keyfiyeti, gemi seyir halinde ise, kararlaştırılmış limanda ve kararlaştırılmış liman değiştirildiği takdirde ilk uğrayacağı limanda geminin emniyet altına alınmasına kadar uzatılmış sayılacağından kıdem süresi bu limana kadar geçen süredir.

3-Feshin gemiadamına bildirilme usulü

Hizmet aktinin işveren veya işveren vekili tarafından feshedilmesi halinde sebepleri ile birlikte gemiadamına yazılı olarak bildirilmesi şarttır. Bildirim imkanı olmayan hallerde durum bir tutanakla tespit edilmelidir.

4-Geminin Uyuğunun Değişmesi

Gemi Türk Uyuğunda iken yabancı bir ülke uyuğuna satılır veya geçerse, hizmet akti işverence feshedilmiş sayılır. Ancak, gemin satılması veya el değiştirmesine karşın Geminin Türk Bayrağını taşıma hakkı bulunduğu sürece mülkiyetin kısmen veya tamamen herhangi bir şahsa geçmesi ise hizmet aktinin feshini gerektirmez.

Geminin yabancı bir şirkete satılarak Türk Bayrağının kaybetmesi nedeniyle davacının iş akdi önelsiz olarak feshedilir. Bu yüzden davacı ihbar tazminatına hak kazanamaz. (Y 9 HD. E. 1998 /19681, K. 1999/1765, T. 09.02.1999)

5-Geminin Devri

Gemi adamlarının kıdemleri hizmet akdinin devam etmiş veya fasılalarla yeniden akdedilmiş olmasına bakılmaksızın aynı işverenin bir veya değişik gemilerinde ve hizmetinde çalıştıkları süreler gözönüne alınarak hesaplanır. Geminin devir veya intikali yahut herhangi bir suretle bir işverenden başka bir işverene geçmesi veya başka bir yere nakli halinde gemi adamının kıdemi, işyeri veya işyerlerindeki hizmet akitleri sürelerinin toplamı üzerinden hesaplanır.

6-Kamu Hizmetlerinde de Birleştirme Yapılır.

T.C. Emekli Sandığı Kanunu ve Sosyal Sigortalar Kanununa veya yalnız

Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olarak sadece aynı ya da değişik kamu kuruluşlarında geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi suretiyle Sosyal Sigortalar Kanununa göre yaşlılık veya malullük aylığına ya da toptan ödemeye hak kazanan işçiye, bu kamu kuruluşlarında geçirdiği hizmet sürelerinin toplamı üzerinden son kamu kuruluşu işverenince kıdem tazminatı ödenir.

Yukarıda belirtilen kamu kuruluşlarında işçinin hizmet akdinin evvelce bu maddeye göre kıdem tazminatı ödenmesini gerektirmeyecek şekilde sona ermesi suretiyle geçen hizmet süreleri kıdem tazminatının hesabında dikkate alınmaz.

Ancak, bu tazminatın T.C. Emekli Sandığına tabi olarak geçen hizmet süresine ait kısmı için ödenecek miktar, yaşlılık veya malullük aylığının başlangıç tarihinde T.C. Emekli Sandığı Kanununun yürürlükteki hükümlerine göre emeklilik ikramiyesi için öngörülen miktardan fazla olamaz.

Bu maddede geçen kamu kuruluşları deyimi, genel, katma ve özel bütçeli idareler ile 468 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde sayılan kurumları kapsar. Aynı yada değişik kamu kuruluşlarında geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi suretiyle kıdem tazminatı ödenebilmesi için, işçinin Sosyal Sigortalar Kanununa göre yaşlılık veya malullük aylığına yada toptan ödemeye hak ka-

zanmış ve hizmet akdinin bu nedenle (emeklilik) feshedilmiş olması gerekir. (Y 9 HD. E. 1988/1679, K. 1988/2223, T. 29.02.1988)

Kamu kurum ve kuruluşlarında geçen hizmetlerin birleştirilerek toplam üzerinden kıdem tazminatı ödenebilmesi için iş aktinin toptan ödeme almak yada emeklilik nedeniyle sona erdirilmesi gerekir. Emekli Sandığı'na tabi geçen süreler için kıdem tazminatı değil, emekli ikramiyesi esas alınır. (Y9. HD. E. 1992/3063, K. 1992/ 10899, T. 06.10.1992)

7-Askerlik Borçlanmasının Süreye Eklenmesi

Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışırken emekli olan gemiadamları, askerlik sürelerini borçlanıp öderlerse kamu kurum ve kuruluşlarından emeklilik nedeniyle ayrılmaları halinde kıdem süresine ilave edilir.

Askerlik borçlanması süresi, kamu kurum ve kuruluşlarından emeklilerde kıdem ödencesi hesabında dikkate alınır. İşyeri bu tür nitelik taşııyorsa bu doğrultudaki istemin reddi gerekir. (Y9 HD. E. 1991/1294, K. 1991/1374, T. 07.02.1991)

Kamu kurum ve kuruluşlarından emekli olan işçinin muvazzaf askerlikte geçen sürelerinin kıdem tazminatı hesabına dahil edilmesi için işçinin çalışırken borçlanmasını yapmış olması gerekir. (Y 9.HD. E. 1986/3860, K. 1986/4597, T. 05.05.1986)

IV-Kıdem Tazminatına Esas Ücret

Kıdem tazminatının hesaplanması, son ücret üzerinden yapılır. Sefer, parça başına akord, götürü veya yüzde usulü gibi ücretin sabit olmadığı hallerde son bir yıllık süre içinde ödenen ücretin o süre içinde çalışılan günlere bölünmesi suretiyle bulunacak ortalama ücret bu tazminatın hesabına esas tutulur.

Ancak, son bir yıl içinde işçi ücretine zam yapıldığı takdirde tazminata esas ücret, gemi adamının işten ayrılma tarihi ile zammın yapıldığı tarih arasında alınan ücretin aynı süre içinde çalışılan günlere bölünmesi suretiyle hesaplanır.

Kıdem tazminatına esas olacak ücretin hesabında brüt ücrete ilaveten gemi adamına sağlanmış olan para ve para ile ölçülmesi mümkün akdi ve kanundan doğan menfaatler de gözönünde tutulur.

1- Kıdem Tazminatında Tavan

1982 yılına kadar gemiadamlarının kıdem tazminatı herhangi bir tavan uygulamasına tabi değil iken 1982 yılında yapılan değişiklik ile, toplu sözleşmelerle ve hizmet akitleriyle belirlenen kıdem tazminatlarının yıllık miktarı, Devlet Memurları Kanununa tabi en yüksek Devlet memuruna 5434 sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümlerine göre bir hizmet yılı için ödenecek azami emeklilik ikramiyesini geçemez. Aşağıda 01.01.2008 gününden sonra geçerli olan yıllık tavan miktarının hesaplama şekli verilmiş olup daha aşağıda da 2000 yılından bugüne kadar kıdem tazminatının tavan rakamları liste halinde verilmiştir.

Kıdem Tazminatı Tavanı Hesaplama Tablosu.

01.01.2008'den sonrası için geçerlidir.

01.01.2008-30.06.2008	Gösterge	Katsayılar	
En yüksek devlet memuru aylığı	9500	0,04948	470,06
Devlet memuru taban aylığı	1000	0,65283	652,83
Devlet memuru kıdem aylığı	500	0,04948	24,74
Özel Hizmet tazminatının % 200	19000	0,04948	940,12
		TOPLAM	2087,92

2-Kıdem Tazminatının Ödeme Zamanı

Kıdem tazminatı hak edildiği anda ödenmelidir. Kıdem tazminatının zamanında ödenmemesi sebebiyle açılacak davanın sonunda hakim gecikme süresi için, eski 1475 veya 4857 sayılı İş Kanunu uygulamasında olduğu gibi ödenmeyen süreye göre mevduata uygulanan en yüksek faizin ödenmesine hükmetmez. Yasal faiz rakamı ile hükmeder.

854 sayılı Deniz İş Kanununun kapsamında kalan gemi adamlarının hak ettiği kıdem tazminatına; uygulanacak faiz; mevduata uygulanan en yüksek faiz değil, dava tarihinden itibaren 3095 sayılı Yasa gereğince temerrüt faizi uygulanır. (Y 9 HD. E. 2000/13276, K. 2000/18513, T. 07.12.2000)

854 sayılı Deniz İş Kanununun 20. maddesinde; kıdem tazminatına fesih tarihinden itibaren ve en yüksek mevduat faizi yürütüleceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle hükümlenen kıdem tazminatı alacağı davalı işveren daha önce temerrüde düşürülmediğine göre dava tarihinden itibaren ve yasal faizi ile tahsiline karar verilmesi gerekir. (Y 9 HD. E. 2004/642, K. 2004/12694, T. 27.05.2004)

V-Kıdem Tazminatı Ödenmesi**Gereken Haller**

854 Sayılı Kanun'un 20 inci maddesine göre çalışan gemi adamlarının hizmet akitlerinin;

1. İşveren tarafından;

-Geminin herhangi bir sebeple 30 günden fazla bir süre seferden kaldırılması,

-Gemiadamının herhangi bir sebeple sürekli olarak gemide çalışmasına engel bir hastalığa veya sakatlığa uğraması, halinde işveren tarafından feshedilirse veya,

-Geminin kayba uğraması, terk edilmesi veya harp ganimeti ilan edilmesi veyahut Türk Bayrağından ayrılması hallerinde ise hizmet akti kendiliğinden bozulur.

gemiadamına kıdem tazminatı ödenmesi gerekir.

2. Gemi adamı tarafından;

-Ücretin kanun hükümleri veya hizmet akti gereğince ödenmemesi,

-İşveren veya işveren vekilinin gemiadamına karşı, kanuna, hizmet akitlerine veya sair iş şartlarına aykırı hareket etmesi,

-İşveren veya işveren vekilinin gemiadamına karşı denizcilik kural ve teahmüllerine veya ahlak ve adaba aykırı hareket etmesi,

-Geminin herhangi bir sebeple 30 günden fazla bir süre seferden kaldırılması,

- Gemiadamının herhangi bir sebeple sürekli olarak gemide çalışmasına engel bir hastalığa veya sakatlığa uğraması,

Hallerinde gemiadamı tarafından feshedilirse kıdem tazminatı ödenmelidir.

3. Muvazzaf askerlik hizmeti dolayısıyla,

Bağlı çalıştığı işveren emrinde en az bir yıldan beri hizmet akdi ile çalışan erkek gemiadamlarından, muvazzaf askerlik hizmeti dolayısıyla iş akitlerini feshedenlere, kıdem tazminatı ödenir.

Bunun için işçi askere gitme kağıdı olarak da bilinen sülüslerini işverene vererek, askere gideceklerini ve kıdem tazminatlarını istediklerini beyan etmelidirler.

4. Emeklilik veya Toptan Ödeme

Bir işveren emrinde en az bir yıldan beri çalışırken, emekliliklerini elde edenlere de kıdem tazminatı ödenir. Burada özel sektör çalışanları sadece en son çalıştıkları işverende geçen süreleri kadar kıdem tazminatı alırlarken, Kamu işçileri, kamuda geçen tüm süreler (daha önce kıdem almayı gerektirmeyen nedenle sona ermediyse) üzerinden kıdem tazminatı alırlar.

Ayrıca borçlanılan askerlik süreleri varsa kamu işçilerine askerlik süresi için de kıdem tazminatı ödenir.

Emeklilik nedeniyle kıdem tazminatı alınabilmesi için ilgili sosyal güvenlik kurumundan “KIDEM TAZMİNATI ALIR” yazısı alınıp, işverene verilmelidir.

5-Gemiadamının Ölümü

Gemiadamının ölümü halinde mirasçılara kıdem tazminatı ödenir.

VI-Kıdem Tazminatının Hesaplanması

Gemiadamlarına ödenecek kıdem tazminatının hesaplanmasında, gemicinin her bir çalışma yılına karşılık 30 günlük ücreti kadar ödeme yapılmalıdır. 30 günlük ücret asgari olup,

-Bireysel hizmet akitleriyle,

-Toplu İş Sözleşmesi ile,

arttırılabilir. Mesela 45 günlük veya 60 günlük ücrette ödenebilir.

Tam yıldan arta kalan süreler için ise kısmi hesaplama ve ödeme yapılmalıdır.

Kıdem tazminatına esas olacak olan işçinin 30 günlük ücreti veya yukarıdaki gibi 30 gün arttırılmış ise bu tutar dikkate alınır.

VII-Sonuç

Gemi adamlarının iş ilişkileri 854 Sayılı Deniz-İş Kanunu kapsamında düzenlenmektedir. 854 sayılı Deniz-İş Kanunu gereğince kimlere, hangi halde ve hangi süre içinde hangi tutarda kıdem tazminatı ödeneceği düzenlenmiştir.

Gemiadamının kıdem tazminatına esas kıdemi, hizmet akdinin devam etmiş veya fasilalarla yeniden akdedilmiş olmasına bakılmaksızın aynı işverenin bir veya değişik gemilerinde ça-

lıştıkları süreler göz önüne alınarak hesaplanır.

Gemiadamlarına ödenecek kıdem tazminatının hesaplanmasında, gemicinin her bir çalışma yılına karşılık 30 günlük ücreti kadar ödeme yapılmalıdır.

Kıdem tazminatı hak edildiği anda ödenmelidir. Kıdem tazminatının zamanında ödenmemesi sebebiyle açıl-

cak davanın sonunda hakim gecikme süresi için, eski 1475 veya 4857 sayılı İş Kanunu uygulamasında olduğu gibi ödenmeyen süreye göre mevduatta uygulanan en yüksek faizin ödenmesine hükmetmez. Yasal faiz rakamı ile hükmeder.

KAYNAKÇA

T.C. yasalar, (1967) **Deniz İş Kanunu**
Ankara: Resmi gazete